

בד"צ דק"ק שכונת קראון הייטס

Beth Din of Crown Heights

390A Kingston Ave.

Brooklyn, New York 11213

Telephone (718) 604-8000

Fax (718) 773-0186

ב"ה, כ"ו שבט, ה'תשע"ג

איתא בגמ' (ברכות ח, א): "אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות". ובשו"ת מן השמים סל"ב: "אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה, כשמחדשים חידוש בהלכה ומעמידין אותה על בירור, אותן שערים נאהבים לפני המלך הגדול יותר מכל משכנות יעקב המקיימים בהם שאר המצות. וכל מי שמחשב מחשבות וסובר סברות בהלכות חמורות ובפסקים החמורים נאהב ונחמד לפני המלך העליון. וז"ש אגרא דשמעתא סברא. והדברים והמחשבות ההם הם כמרגליות היקרות בעיניו".

הנה כי כן יבורך גבר, הרה"ג שמו מפארים הרב שבתי יונה שי' פרידמן, נו"נ ומג"ש בישיבת חב"ד אשר בצפת"ו, די איקלע לאתרין, אתא ואייתי מתניתא ביד"י, וכן כתיב בגוה "בירורי מנהגים". וזה מעשהו, לברר וללבן עד קץ ע"ט, "ע"י עיון ובירור הלכה פסוקה מן הגמרא ופוסקים ראשונים ואחרונים מה שהי' בהעלם דבר קודם עיון הלז" (כלשון אדה"ז באגה"ק סכ"ו), יתבררו ויתלבנו ויצרפו חשבונות רבים, היינו זורה היינו בורר, ולבו נוהג בחכמה, בחכמה אתברירו, מנהג ויסוד נביאים, המנהג כמנהג, וליחזי היכי נהוג, במנהגא תליא מילתא, הכל כמנהג המדינה. וכמה הלכתא גבירתא איכא למשמע ממנהגא, מעיקרא תנא מנהגא ולבסוף תנא איסורא. ודעת שפתיו ברור מללו, ברה ומאירת עינים, הלכה ברורה במקום אחד, בשפה ברורה ובסברא ישרה.

ומתוך שלן בעומקה של הלכה, בורר לעצמו מנה יפה, ומגו דזכי לנפשי זכי נמי לאחריני, בורר ומניח לאחרים, ונעשה כבורר לאוצר, לנהוג בה טובת עין, לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל. ונדרשנו לאשר שאלונו לעלות בהסכמה, ואם כי בהלכה למעשה, דבר הנוהג לדורות, אם אין ברור לך כאחותך וכבוקר אל תאמרהו – מ"מ מאפס הפנאי לבור את כל זה, היכא דלא אפשר לברורי, אפי' בלול ורוח צפונית מנשבתו זהו ברור. ומהמעט שהצצנו, לפי מסת הפנאי, עולם ברור ראינו, כבורר ממש, ולמדתי סתום מהמפורש, דבר ברור עדות מעלייתא היא, ליעודי גברא קאתינן, שבורר וחוזר ובורר, ואוקי גברא אחזקתי, לברר וללבן עד עת קץ, גמר ושלמות עבודת הבירורים, וה' אלקינו ינהגנו עולמית, בגאולה האמיתית והשלימה, תיכף ומי"ד ממ"ש.

הרב יוסף ישעי' ברוי
חבר הבד"צ

הרב אהרן יעקב שויי
חבר הבד"צ

ואגב ריהטאי, שוטטו עיני ורעיוני בספרו, ואדיר חפצי לבוא העיר"ה כדרכה ש"ת, אלא שאין עתותי בידי כאשר עם לבבי, ואנא טרידנא במילי דמתא, לא יתנוני השב רוחי, וברותי מכס שנים שלשה גרגרים, באיזהו מקומן של שבחים.

א. בפ"א בנוגע להפסק בין נטילה ראשונה בבוקר לברכת ענט"י בנטילה הב'. ומדייק מל' אדה"ז (ס"ו ס"א) "יזהר לעשות צרכיו תיכף ומי"ד אחר נט"י שחרית", שצריך לסמוך נט"י שחרית לברכת

נט"י שאחר עשיית צרכיו. ושוב דחאו, שיי"ל הכוונה שצריך לסמוך ברכת א"י לזמן השינה. – ונראה לתפוס לשון אחרון, דמוכח מלשונו שזהירות הנ"ל ("יזהר לעשות צרכיו תומ"י אחר נט"י שחרית") היא גם אם נאמר שמברך ענט"י מיד בפעם הא'. אלא שהוסיף, וכענין בפ"ע, ש"טוב שלא יברך ברכת ענט"י עד לאחר נטילה שנית".

[אלא, שבל' המג"א (ס"ד סק"ב) משמע קצת דהא בהא תליא^א. וראה בהגהות לבו"ש עהמג"א שנדחק בזה. ובלא"ה, צ"ב בגוף הענין מדוע טוב לדחות ברכת ענט"י עד לאחר נטילה שנית (גם כשאינו צריך לנקביו). ומחוורתא, כמ"ש בהגהות הגר"ח צאנזיר שם, משום הספק שמא יצטרך לברך ענט"י עוה"פ לדעת הרא"ש].

ב. במה שהשמיט בשו"ע (ובשו"ע אדה"ז), בדיני לבישת בגדים (או"ח סי' ב), איסור לבישת בגד שיי"ב רבב (שבגמי שבת קיד, א. והובא ברמב"ם הל' דעות פ"ה ה"ט). – ולכאוי קושיא אלימתא היא. ויי"ל בזה, דבאמת הובא לקמן (מג"א סני"ג סק"ל. ובשו"ע אדה"ז שם סל"ב) לגבי ש"צ, ואין הכרח למשי"כ כת"ר דהיינו רק במלוכלך ביותר, "בגדים הצואין ומסריחין"^ב. ואדרבה, בפמ"ג (בא"א) ובמחה"ש שם השוו מדותיהם דת"ח וש"צ בענין זה^ג.

ואי קשיא הא קשיא, שלא הביאו ד"ז כ"א לגבי ש"צ, ולא בתור מדת כל אדם. ויי"ל דס"ל (להמחבר ואדה"ז) דמדת ת"ח היא ואינה שוה לכל נפש. והרי מה"ט נקי "משניאי" לפי שצ"ל חשוב והגון לכבוד תורתו" (פרש"י ד"ה חייב – שבת שם). וכדמוכח מזה שאינו חוצץ בבגדי עמי הארץ (מקואות פ"ט מ"ו – הובא בגמי שבת שם. רמב"ם מקואות פ"ג ה"ד).

ולהעיר מאדר"נ פי"א, ב: אם מנבל אדם עצמו על דברי תורה וכו' ולובש בגדים צואים וכו' לסוף אתה מוצא כל התורה כולה עמו. ובאבות הראש להר"ח פלאגי (ח"א קמה, ב) כ' שמיירי בת"ח בתחילת לימודו דייקא שא"צ ליזהר מרוב. [וכ"כ מד"ע בשו"ת הרב"ז או"ח סי' ב סק"ד]^ד.

^א ולהעיר, שבגוף ד' המג"א מקום לפרש באו"א שאינו נט"י כ"א פעם א', והיינו לאחרי עשיית צרכיו. וכ"נ מדי הא"ר ס"ד סק"א. ועיי"ע בהגהות רעק"א על אתר. וה"ט, דלא ס"ל לדי התולע"י בשם הזהר להחמיר שלא לילך ד"א, וכמ"ש שם (בהמשך לחומרת הסדה"י שלא ליגע במלבושיו קודם נט"י): "ובגמי ל"מ כ"ן", וקאי אתרווייהו, הן הליכה ד"א והן לבישת בגדיו, ששניהם הובאו בגמי (ברכות ס, ב) לפני ברכת נט"י, "כי לביש לימא ברוך מלביש ערומים וכו' כי מסגי לימא ברוך המכין מצעדי גברי".

אבל אדה"ז מפרש ד' המג"א באו"א, ולדידי נט"י ב"פ, ומברך בשני. ובשיטתי אזיל, שהביא לדי הזהר וסדה"י להלכה בשו"ע שלו (ס"א ס"ז במהדו"ק ובמהדו"ב).

^ב ובאבות הראש (דלקמן) מדייק מכאן שזהו רק בשעת תפלה, ולא בשעת הלימוד. ומוקים לה בלא יצא טבעו בעולם בתור ת"ח, יעו"ש. ולא העיר ממשי"כ במג"א על אתר (ומקורו בד"מ בשם הכלבו, ושם – באו"א קצת. וראה בביהגר"א על אתר. ובהערת המהדיר לכלבו מהדו"ח) ליזהר כל היום.

^ג וצע"ק לפ"ז מש"כ בלי "טוב ליזהר". וראה בהנסמן בשד"ח כללי הפוסקים סט"ז סק"ו.

^ד איברא, דלכאוי י"ל דבשבת מיירי מכתמי שומן וכדו', משא"כ בשאר לכלוך (וכפי הערוך וכ"ה בפיר"ח כאן שהוא בדבר לח דוקא שאז בני"א בדילין ממנו שלא יתלכלכו. אלא שבר"ח פי' שמיירי ברבב על בשרו). או"י באו"א לחלק בין גלימא ובגד עליון לשאר בגדיהם, וכמפורש בשבת שם.

ועפ"ז א"ש נמי הא דפתיא אוכמא (ע"ז טז, ב), וברש"י (שם): דרכם של ת"ח שמצטערין על לימוד מתורה ואינם מכבסים בגדיהם. וכן בברכות (ו, א): מאני דרבנן דבלו. ובגמי שבת (קמז, א) דרבנן דפומבדיתא לא קפדי באבק שבבגדיהם. ובהכי יש ליישב שלא יסתור למש"א באדר"נ פכ"ט: מפ"מ ת"ח מתים כו' שהם בוזים בעצמם. [וראה גם בהנסמן בנפש חיי מרגליות או"ח סק"ו סק"ב].

אולם, בתו"י"ט (מקואות שם) מוכיח (לענין חציצה בבגדי ת"ח, משא"כ לענין מיתה) דרבב ל"ד, וגם דבכל הבגדים מיירי. וכת"ש דכ"מ ברמב"ם מקואות (שם). ועיי"ש במעשה רוקח). וגם בהל' דעות (שם) כ' בסתמא: "מלבוש ת"ח מלבוש נאה ונקי ואסור לו שימצא בבגדו כתם או שמנונית וכיו"ב". [אלא

ובהכרח לומר, דשאני הא דלבישת החלוק כדרכו שלא יהפך הפנימי לחוץ, אף שג"ז נאמר רק בנוגע לת"ח (שבת שם), ומ"מ הובא להלכה (בטושו"ע ושו"ע אדה"ז שם ס"ג. ובמהדו"ק שם ס"ב) כמדת כל אדם⁷ – לפי שבהפיכת החלוק נראים התפירות המגונות, ויתגנה בעיני הבריות, ובקל יכול לזוהר בזה. וגם בזה לא נאמר כ"א ש"טוב לזוהר". אבל, ברבב שהוא דבר הכי שכיח, וקשה לזוהר בו, אין מקום לזהירות אצל ע"ה. ושאני ת"ח, ש"מחוייב אצלנו לת"ח שיהיו בתכלית מן הזכות ונקיות הבגדים, ישימו ההשתדלות בבגדים הנקיים, ובש"ס ע"ז ציויים רבים, ושם נאמר שכל ת"ח שנמצא רבב על בגדו הנה הוא מחוייב מות, ומן החיוב הזה נהי' שת"ח יקפידו על לכלוך בגדיהם" (פיה"מ להרמב"ם מקואות שם).

וראה גם בשיחת יו"ד כסלו תש"מ ע"ד הפשט, שע"ה כשמו כן הוא, ועוסק בעניני הארץ, וממילא קשה לו לזוהר שלא יהי' רבב (וראה ע"ז בשיחת ש"פ וארא תשמ"א). [וכע"ז מצאתי בס' אהל יוסף על ס' היראה לר"י (בחלק הנקי' כנפי יונה – כא, ד), דת"ח בקל יכול לזוהר, משא"כ מי שהולך בשוק].

ועייג"כ בבית מנוחה (שבת שם), שכי' דמה"ט השמיטוהו הפוסקים (וגם הרמב"ם ל"כ דחייב מיתה), כיון שד"ז נאמר רק בת"ח גדולים (ע"פ המשך הגמ' שם) משא"כ בזה"ז, יעו"ש באורך. וראה גם תפא"י (ע"ז פ"ב מ"ב) שאין דין ת"ח בזה"ז לגבי ד"ז¹.

וצע"ק מפלא יועץ (ערך נקיות) שכי"א יעשה עצמו ת"ח לענין זה. וכנראה מקורו מזה בארחות צדיקים (שער הגאווה) כי במדת כל אדם, שאסור שימצא על בגדיו כתם או שמנונית. [וראה גם ראשית חכמה פרק ד"א ש"ד – הועתק ממנורת המאור לר"י אלנקוה פרק הנ"ל. של"ה שער האותיות דרך ארץ בתחילתו (סג, ב). שם ערך טהרה (סז, א)]. ויש ליישב בקל. וראה שם בתפא"י בהמשך דבריו, שבזמנינו שכבוד התורה ירדה אחורנית, אדרבה חיוב עלינו להקפיד על כבודה, יעו"ש.

שמדברי התו"ט נ' דר"ל שת"ח מחמירים גם בכל לכלוך, בכדי שלא יבואו לכלוך חמור שמחוייבים מיתה ע"ז. (וכע"ז מד"ע בארה"ח כאן בארץ יהודה סק"א). ויש לדחות].

ומחורתא, כמ"ש ליישב אאמו"ר הכ"מ בספרו שערים מצויינים בהלכה עמ"ס ע"ז (שם), דהא דפתיא אוכמא ר"ל שבגדיו אינם מתוקנים ומבהיקים ביופיים. והביא שעד"ז כי בכסא רחמים אבות שם (הביאו באבות הראש שם) בפ"י משי"א באדר"ג, דל"ד צואים אלא שאינם מתוקנים. ועייג"כ בשם עולם להח"ח (שער החזקת התורה פ"י) שמוסיף "היינו פחותים". וא"ש טפי.

[ועצ"ע מקדושין (עב, א) שת"ח שבבבל דומין למלאה"ש, וברש"י שמצויינין במלבושים נאים. ועד"ז אמרו בשבת (קמה, ב) מפ"מ ת"ח שבבבל מצויינין [ומשי"א שם "לפי שאינן בני תורה" – לא קאי למסקנא, דהא ר"י פליג עלה. ולהעיר מהגהות הגרא"מ הורו"ץ שם].

וראיתי בארח מישרים טריווש פל"ד סקכ"ו שעמד בזה, ור"ל דהיינו דוקא בשבת. ול"נ בפשי, דפתיא אוכמא קאי בת"ח שבא"י, שאינם מצויינים כבבבל. אמנם, בגמ' נדרים (כ, ב – הובא ברש"י קדושין שם) קאי לכאוי' בת"ח שבא"י. ומצאתי בערכי תנאים ואמוראים (ערך ר"י בן דהבאי השני), שכל ת"ח צ' לעיין ע"ע במלבושיו שלא ימצא רבב, ובגדיהם מצויינים משאר בני"א, אבל ת"ח שבבבל מצויינין יותר משל א"י. שו"מ בעיון יעקב (שבת קלג, ב) שהקשה דמהא ד"משניא"י מי' שגם בא"י צ"ל מצויינין. ולהעיר מארה"ח הנ"ל, עיי"ש].

⁷ ראה בט"ז סק"ב (וכ"ה בשו"ע אדה"ז שם) שכל אדם יהא נזהר לכתחילה, ות"ח צריך לפושטו גם בדיעבד כשלבשו מהופך. ודלא כבכור שור שבת שם. והובא בשע"ת כאן. ולהעיר משו"ת אלף המגן ח"א ס"ג בטעם שלא הובא בר"י רמב"ם ורא"ש. וכקושיית כת"ר בהע' 42 בקונט'. וראה גם בארה"ח הנ"ל.

¹ וצ"ע ממהרש"א (פסחים מט, ב ד"ה ואין מכריזין) שכי' דאבדת ע"ה שאין מכריזין עלי' מיירי בבגד שנמצא עליו רבב. והרי הא דאין מכריזין על אבדתו, ה"ט כדפירש"י שם, משום דלאו אחיך הוא, דאינו עושה מעשה עמך, ובע"כ דכל שעושה מעשה עמך ה"ה בכלל ת"ח שנזהר מרבב. אלא, דבלא"ה עכ"ל שהמהרש"א שם לא קאי בשי' רש"י. שו"מ בא"י הים (פסחים שם) להקשות ע"ד המהרש"א, דתמוה לומר שמי שאינו נזהר מרבב נקי' ע"ה לענין זה.

[ובלא"ה, ראה זה פלא בשו"ת בנימין זאב (סרפ"ז), אעיקרא דמילתא, שמעולם לא כיוונו חז"ל כפשוטו, "ולפי הנלע"ד אין לומר וכו' דאם נמצא אחד מהן על בגדו דחייב מיתה^א, אלא ר"ל שהת"ח צריך שיהי' זהיר שלא ימצא טומאה בשוליו דהיינו שם רע, ואם ימצא עליו שם רע חייב מיתה"^ב].

ג. עוד רגע אדברה, בענין שאלת גשמים "בארצות אלו" לאחר ז' חשון שא"צ לחזור. והביא מקצוה"ש דהיינו רק במקום שהוא זמן גשמים. ושוב אתא עלה מלקו"ש ח"כ ע' 55 הע' 15 [וכ"ה בחכ"ה ע' 298 הע' 15. סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 42 הע' 8], דמי שבכ"מ בחו"ל אינו חוזר. – וא"י מה אדון בה, דפשוט לדידי ולדכוותי שבלקו"ש קיצר בהעתקת ל' אדה"ז, וכרגיל בפוסקים (ראה ע"ד"ז שד"ח כללי הפוסקים סט"ז סק"ג). ומה גם שמציין ומ"מ לשו"ע אדה"ז, והמעין בפנים ישר תחזינה עינימו הפרטים. ואת"ל, יש להעיר משיחת ז' חשון תשמ"ו (התוועדויות תשמ"ו ח"א ע' 505. וצ' בירור בהקלטה). ודי בזה.

ועוד יש להאריך בכמה פרטים, בגוף הענין בהדין ד"אם בארצות אלו טעה היחיד ושאל מטר מז' במרחשון ואילך אינו מחויב לחזור" (ל' אדה"ז בשו"ע סק"ז סוס"א), הן בטעה ושאל לפני ז' חשון^ו, הן בהגדר ד"ארצות אלו"^ז, וכן בפ"י "צריכה למטרי" (ל' השו"ע וכ"ה לפני' בשו"ע אדה"ז שם^ח), וגם אי מיירי ביחיד דוקא, ובטעה דוקא^ט. אבל אכ"מ עוד, לרגל המלאכה אשר לפני, ומה גם שבעה"ב דוחק לאמר כלה מעשיך. ועוד חזון למועד.

^א אבל להעיר שבכ"מ כ' שחייב מיתה היינו ע"ד ההפלגה – ראה בן יהוידע על אתר. הנסמן בשד"ח כללים מערכת החי"ת כלל צב. פאה"ש מערכת החי"ת כלל טו. שו"ת אלף המגן שם.

^ב ובכ"מ (משיבת נפש תרומה כה, ד. אבן שלמה להגר"א פ"א בהערות בשוה"ג סק"ו. פרשת מרדכי (אלטשולער) לע"י שבת שם. שו"ת בית יצחק אה"ע ח"ב בצלעות הבית דרוש ו. ולהעיר ממהרש"א על אתר. שלי"ה שער האותיות טהרה (סז, א) ד"ה כלל. טור פטדה סרמ"ב בסופו. שם ש"ב סק"ז. ביהגר"א לשה"ש א, ה) מצינו שכי' לפרש כן ע"ד הרמז. וכנראה לא ראו דבריו. ובעיקר הפ"י, כבר כ' כן המאירי שבת שם.

^ג האריך בזה כת"ר בקונט"י. וראה הגהות רעק"א עה"ג. תהל"ד סק"א. הנסמן בשו"ת יבי"א ח"ה סט"ו. שם ח"י ס"י. אבל משמעות אדה"ז אינו כן.

^ד אי צ"ל ארץ בכללה, או גם בעיר א' – ראה פר"ח סק"ז ובא"א סק"ג.

^ה ראה מג"א סק"ד. משנ"ב בבה"ל שם. וראה בארוכה שו"ת משנה שלמה ס"ח. שו"ת וקנה לך חבר סכ"ב. ושני"ת.

^ו ויל"ע במשמעות ל' אדה"ז שהשמיט ד' המג"א בנוגע לפ"י ארץ הצריכה למטר בימות החמה. ולאידך בארצות אלו כ' בסתמא. וכפה"י לפי שכולם צריכות למטר אחרי ז' חשון (כבמט"מ סקמ"ח. ועוד).

^ז ראה פמ"ג ובבה"ל שם. חקרי הלכות ח"ז בדעת אדה"ז כאן.